

Чудо: запрошення до дружби з Богом

АНДРІЙ ПАЛЬЧИК

29 ЛИПНЯ 2026

Багато слів, які ми вживаємо у розмовах на тему віри, потребує уточнень. Хочемо говорити про Бога? Добре, поговорімо. Але щоб розмова мала сенс, спершу з'ясуємо, як кожен із нас розуміє слово «Бог». Так само, аби уникнути непорозумінь, варто уточнювати такі найуживаніші у християнському лексиконі слова, як «Церква», «літургія», «свято» — і, наприклад, «чудо». Чим для нас є чудо? Ідеться про паранормальні явища? Чи про малоймовірні «збіги обставин»? Чи, може, також про дивовижні фокуси на взіреть тих, якими вражав публіку ілюзіоніст Девід Копперфілд?

Бог кличе людську душу в рукописі 1300-х років

Аби розмова про чудо мала по-справжньому християнський вимір, слід звернутися до Одкровення. У Слові Божому знаходимо багато згадок про чудесні речі, які Бог чинить або безпосередньо, або через посланців («чудотворців»). І вже тут стає зрозуміло, що чудо має свого Автора — і що цей Автор не якась безособова сила й навіть не людина. Якщо й говоримо про людей-чудотворців, то лише умовно! Автором чуда завжди є живий Бог.

Наступне питання: навіщо Бог чинить чудеса? Тут слово Боже може розчарувати багатьох людей, які шукають у християнстві тільки гострих і свіжих вражень. Творячи протягом священної історії чудеса, Бог ніколи не намагався розвіяти ними людську нудьгу. Радше навпаки: чудеса стаються у кризових ситуаціях. Згадаймо хоча б небезпеку загибелі вихідців з Єгипту, які опинилися між військом фараона і Червоним морем. Чудо, яке Бог учинив через Мойсея, стало порятунком для колін Ізраїля. Зцілення сирійського воєначальника Наамана (2 Цар 5) також неможливо пояснити спробою Бога урізноманітнити чиєсь життя новими враженнями. Отже, на прикладі принаймні цих двох фрагментів можна впевнено сказати, що за допомогою чудес Бог прагнув обдарувати людину... Власне, чим же?

Біблія багата на описи чудесних явищ. Дослідники навіть поділяють їх на чудеса, здійснені над природою (наприклад, уже згаданий перехід через Червоне море, розмноження хлібів і крокування Ісуса по морю у Євангелії тощо), воскресення (не слід плутати ці тимчасові повернення до життя з воскресінням Христа!), екзорцизми і зцілення. Можна зауважити, що біблійні зцілення за кількістю переважають усі інші типи чудес. Бог діє на користь людині. Рятуює від небезпек, годує, лікує... Але чи в цьому полягає сенс чуда — забезпечити особі гідні умови життя? Чи не втрачаємо ми, так думаючи, якогось суттєвого, глибшого характеру того, що хочемо називати чудесним? На жаль, багато людей — зокрема й тих, які називають себе побожними, — не ставлять цього питання.

Щоб докладніше зрозуміти його суть, зупинімося на одному прикладі з Євангелія. Згадаймо бідолашну жінку, яку Ісус зцілив від кровотечі (Мк 5, 25-34; Лк 8, 43-48; Мт 9, 20-22). Як же нам зрозумілі її наміри! Вона хоче лише позбутися хвороби, на яку страждала дванадцять років. Більшого (а чого «більшого» — спитав би багато хто — може очікувати людина в її ситуації?) їй не треба. Вона доторкається до Ісуса, який перебуває в натовпі, і відчуває покращення. Вона отримала те, по що прийшла. У центрі уваги жінки було «щось» (здоров'я), а не «хтось» (особа, яка могла цим здоров'ям обдарувати). Зцілення ж для неї означало повернення не тільки фізичного комфорту, а й ритуальної чистоти (Лев 15, 19-31). Як пише німецький богослов Рудольф Шнакенбург, в уявленні цієї жінки чудо зцілення було магічним переливанням безособової сили¹ (щось на зразок «мани» у віруваннях деяких корінних народів Океанії). Але Ісус не задовольняється таким «хепі ендом». Він шукає жінку, прагне діалогу. Спаситель не погоджується на роль лише цілителя людських тіл. Справжнє чудо має стати зустріччю людини з Богом.

Не варто, однак, недооцінювати психологічного ефекту, який справляє те чи інше Боже діяння. Хоча враження саме собою не є метою Бога, воно стає потужним засобом, яким Він послуговується, звертаючись до людини. Подив як реакція на чудесне явище — лише початок, перший етап досвіду. На це звернув увагу ще святий Августин. Якщо — говорить єпископ Гіппона — звичайні природні процеси (особливо такі регулярні і циклічні, як зміна пір року, дня і ночі тощо) не схиляють пересічну людину до глибоких роздумів, то психологічний «струс» від незвичних явищ стає більш ефективною спонукою замислитися над світоглядними питаннями².

**Чудо можна порівняти з королівською печаттю,
поставленою указі. Як печать підтверджує
волевиявлення монарха, так чудо підтверджує істинність**

усього, що Бог об'явив про Себе людям.

Як святий Августин, так і інші богослови наголошували, що сам психологічний ефект, яким супроводжується певна дивовижна подія, ще не говорить про справжнє чудо. До чого закликав сатана, спокушуючи Ісуса? «Якщо Ти Син Божий, перетвори каміння у хліб, кинься з храму!» (пор. Мт 4, 3.6). На Голготі вже з уст людини чуємо: «Якщо Ти Син Божий, зійди з хреста!» (Мт 27, 40). Ірод також хотів побачити якесь Ісусове чудо. Але Спаситель часто мовчав, утримуючись не тільки від слів, а й від чудес. Це мовчання має глибокий сенс, воно неймовірно промовисте. Цим мовчанням Ісус говорить, що не має бажання піддаватися маніпуляціям, здобувати дешеву популярність чи навіть задовільнити базову людську потребу в їжі. Він діє так, як навчає учнів: не дає святого псам і не кидає бісеру перед свинями (пор. Мт 7, 6). Цим же «святим», «бісером», скарбом, знайденим у ріллі, є Боже царство, знаком пришествя якого і були євангельські чудеса.

Століттями філософи й богослови сперечалися про можливість чудес. Дискусія зосереджувалася навколо низки питань, як-от: чудо є об'єктивним явищем, яке справді відбувається у світі природи, чи лише суб'єктивним, внутрішнім переживанням людини? якщо за допомогою чудес Бог мусить «виправляти» недоліки творіння, то чому Він одразу не створив світ досконалим? чи можна за допомогою наукових методів підтвердити яке-небудь чудесне явище?

Спробуймо побіжно зупинитися на цих питаннях. Відповідаючи на два перші, святий Тома Аквінський стверджував, що чудесні явища справді відбувалися. Але якщо так, чи не скасовує в такий спосіб Бог порядку природи, який сам же встановив? Аквінат відповідає на це питання негативно: насправді Бог не скасовує встановленого порядку, а робить у природних процесах поодинокі винятки. Такими винятками Він, як Перша Причина, перевищує можливості усіх вторинних причин, що можуть виступати у творінні. Інакше кажучи, Бог не підпорядковується нижчим від Нього порядкам, які панують у світі, а тому може чинити те, що виходить за межі відомих нам закономірностей. Звернімося до аналогії: монарх не мусить коритися порядкам, встановленим у якомусь окремому місті, і тим більше не підлягає правилам, прийнятим у тому чи іншому домашньому господарстві³. Так само й Бог у своїх діях вільний від порядків, що панують серед творіння.

Святий Тома залишив іще одну цікаву аналогію, яка наближає нас до богословського розуміння чудес: чудо можна порівняти з королівською печаттю, поставленою указі. Як печать підтверджує волевиявлення монарха, так чудо підтверджує істинність усього, що Бог об'явив

про Себе людям⁴.

Чи Бог «виправляє» чудесами недоліки творіння? Це питання тісно переплітається з питанням про існування зла у світі. Чому Господь допустив у «налаштуваннях» світу можливість хвороб, війн, стихійних лих? Якби їх не було, то й не треба було б рятувати від цих нещасть людину. Звернімося до вчення Церкви, висловленого в Катехизмі: «Сотворення має свої властивості й досконалість, але воно не вийшло з рук Творця завершеним. Воно створене “у дорозі” до остаточної досконалості, яку він ще має досягнути і до якої Бог його призначив»⁵. У цьому процесі людина не є стороннім глядачем. Живий Бог входить в людську історію, об'являє Себе людині, залучає людину до справи спасіння...

Врешті, чи можна за допомогою природознавчих методів встановити справжність явищ, які хтось називає чудесними? Чи можна поставити своєрідний експеримент, який би міг підтвердити віру в чудеса? Візьмімо необхідну апаратуру, знайдемо відповідну людину, яка страждала від невиліковної хвороби і була чудесно зцілена. Нехай ця людина захворіє на ту саму хворобу, а комісія експертів підтвердить, чи сталося з нею чудо у випадку повторного одужання. Така пропозиція, яку насправді озвучив у XIX столітті Ернест Ренан, багатьом може здатися не просто недоречним жартом, а й відвертим блюзнірством. Чи можна так жартувати зі справами, пов'язаними з Богом? Але чи саме формулювання не свідчить про те, що в суперечках про чудо загубилося щось суттєве?

Усе, що людина переживає, стаючи свідком справжнього чуда, є знаком, який вказує на духовну реальність.

Від середини минулого століття у роздумах над сутністю чуда богослови все більше звертають увагу на його біблійний сенс. Чи розуміли автори біблійних книг закони природи так, як ми сьогодні? Звісно, ні. Святе Писання — говорячи словами Галілео Галілея — вчить не про те, як влаштоване небо, а про те, як дістатися Неба. Так само й мета, закладена в біблійних описах чудесних явищ, полягає не в спробах переконати людину в можливості надприродних феноменів, а у встановленні контакту Господа з людиною.

Бог прагне діалогу, який провадить нас до спасіння. Те суттєве, що особа отримує, переживаючи чудо — це зустріч із люблячим Богом. Якщо цього не стається, даремно говорити про чудо. Можна дивуватися різним феноменам, визнавати їх разючими,

неможливими, неймовірними... Але чи будуть ці загадкові факти свідченнями про зустріч з Богом? Усе, що людина переживає, стаючи свідком справжнього чуда, є знаком, який вказує на духовну реальність. У чудесних знаках Бог об'являє власні наміри, запрошує до співпраці у будівництві Його царства.

Періодично чуємо або читаємо про чудеса, які Бог чинив через Своїх святих. Процеси беатифікації та канонізації передбачають у життєписах майбутніх оголошених блаженних і святих факти, які Церква визнає чудесами (найчастіше ідеться про зцілення). Але це стосується лише тих християн, які не загинули мученицькою смертю. Чому? Тому що мучеництво — також знак: пролита кров свідчить про присутність Бога в житті людини, яка не завагалася віддати життя за віру в Спасителя. Як у чудесах, так і в мучеництві об'являється живий Бог. Його присутність у цих знаках — дар не лише для поодиноких людей, а й для всього людства в усі часи.

Чудо передбачає віру, ґрунтовану на поважному ставленні людини до Бога, якого не трактують як джина з пляшки. Водночас зустріч людини з Богом у чуді зміцнює віру. У чудесах Бог не примушує ані не маніпулює свідомістю. Він промовляє у знаках, залишаючи нас вільними. Ось чому, на щастя, чудо й надалі не перестане бути таємницею: воно належить до простору свободи Бога і людини.

АНДРІЙ ПАЛЬЧИК

29 ЛИПНЯ 2026

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in </home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php> on line **284**

Примітки

1. Шнакенбург Р. Етичне послання Нового Завіту. Пер. з нім. Н. Комарова. Київ: Дух і літера, 2005, с. 56.
2. Пальчик А. Феномен чуда в католицизмі: теологічне осмислення. Суми: Вінніченко М. Д., 2018, с. 51–52.
3. Там само, с. 57–61.

4. Там само, с. 59.

5. Катехизм Католицької Церкви. Жовква: Місіонер, 2002, п. 302.